

Utviklingen i alderspensjon pr. 31. desember 2013

Notatet er skrevet av: Iren Amundsen, Espen Steinung Dahl, Oddbjørn Haga, 05.02.2014.

Utviklingen pr. 31. desember 2013

Antall alderspensjonister har rundet 800 000. Det er drøyt to år siden at antall alderspensjonister rundet 700 000, nærmere bestemt i løpet av 3. kvartal 2011. Til sammenlikning tok det 24 år fra antallet alderspensjonister rundet 600 000 til det rundet 700 000.

Ved utgangen av 2013 er det 800 400 personer som mottar alderspensjon, en økning på 40 300 eller fem prosent fra samme tidspunkt året før. 13 200 av økningen er i aldersgruppa 62-66 år, dvs. at 2/3 av økningen skjedde blant pensjonister 67 år og over.

70 100 personer i alder 62-66 år mottar alderspensjon. Dette utgjør 24 prosent av befolkningen i denne aldersgruppa. Ved første telletidspunkt etter at den nye pensjonsreformen trådte i kraft - 1. kvartal 2011 - var andelen seks prosent.

Selv om antall alderspensjonister øker, er veksten omtrent uendret fra året før. 77 600 personer ble registrert som nye alderspensjonister i løpet av 2013.

Det blir stadig færre som velger å ta ut gradert alderspensjon. Mens 15 prosent av alderspensjonistene i alderen 62-66 år mottok gradert pensjon ved utgangen av 2011, er andelen nå nede i 11 prosent. Til tross for at de fleste tar ut full alderspensjon, fortsetter mange i arbeid ved siden av pensjonen. Blant alderspensjonistene under 67 år er det 67 prosent av kvinnene som kombinerer pensjonen med arbeid, mot 62 prosent av mennene. Blant alderspensjonistene i alderen 67-69 år er det derimot flest menn som fortsetter i arbeid.

Pensjonsreformen

Fra og med 1. januar 2011 trådte det nye regelverket for alderspensjon i kraft. Fra det tidspunktet har mange rett til alderspensjon fra og med fylte 62 år. Man kan velge å ta ut hel pensjon eller gradert pensjon; 20, 40, 50, 60, eller 80 prosent. I tillegg er det også mulig å kombinere alderspensjonen med andre ytelser, for eksempel gradert uførepensjon.

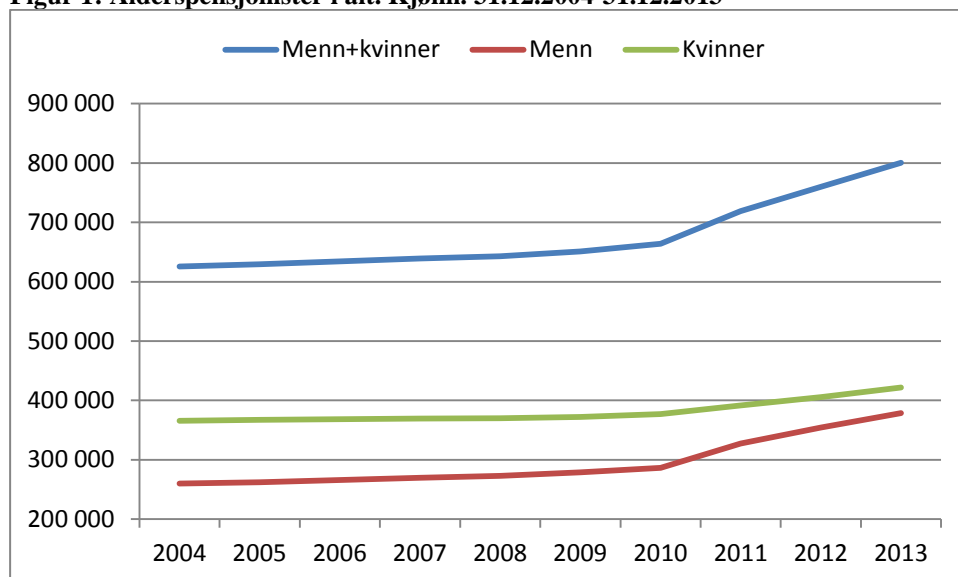
Antall alderspensjonister har passert 800 000, men ...

Antall alderspensjonister økte med 40 300 fra 31. desember 2012 til 31. desember 2013, slik at antall personer som mottar alderspensjon ved utgangen av 2013 er **800 400**. Menn står for 60 prosent av økningen, noe som utgjør 24 000 personer. Selv om andelen menn med alderspensjon er økende, avtar veksten noe sammenliknet med de to foregående årene. Til sammenlikning stod menn for 66 prosent av økningen fra 31. desember 2011 til 31. desember 2012 og 74 prosent av økningen fra 31. desember 2010 til 31. desember 2011. Kvinner har altså en høyere andel av økningen i 2013 sammenliknet med 2011.

Figur 1 viser utviklingen i antall alderspensjonister fra 2004 fram til i dag. Veksten har vært langt kraftigere i årene 2011-2013 enn tidligere i perioden. Dette skyldes pensjonsreformen

og at den nedre aldersgrensen for uttak av alderspensjon ble redusert fra 67 til 62 år. Pr. 31. desember 2004 var det drøyt 106 000 flere kvinnelige alderspensjonister enn mannlige alderspensjonister. Som figuren viser har forskjellen mellom kjønnene sunket betraktelig etter innføringen av pensjonsreformen. Pr. 31. desember 2013 er forskjellen drøyt 43 000.

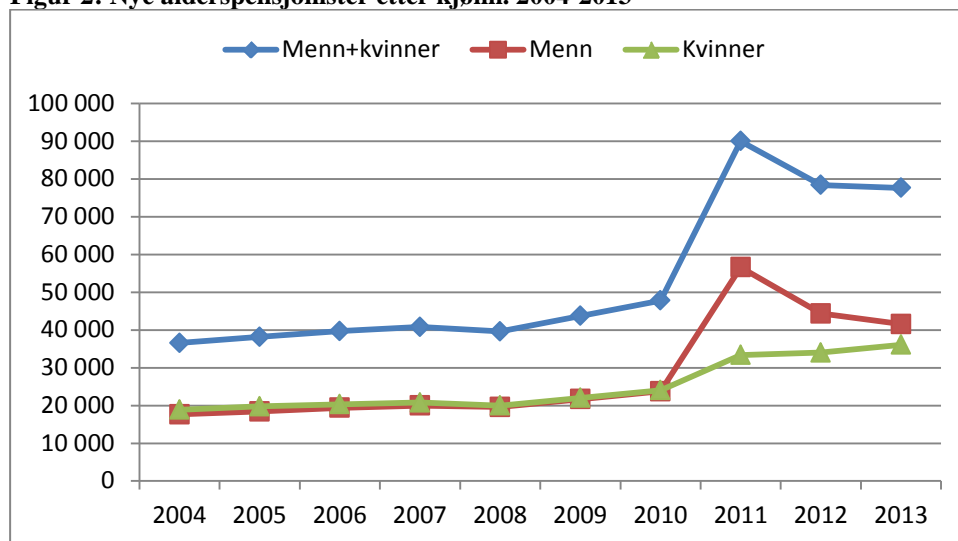
Figur 1: Alderspensjonister i alt. Kjønn. 31.12.2004-31.12.2013

... samtidig er antall nye alderspensjonister stabilt

Antall nye alderspensjonister i 2013 er 77 600, mens antall nye i 2012 var 78 400, dvs. en nedgang på 800, eller en prosent. Den totale nedgangen skyldes først og fremst færre nye mannlige alderspensjonister i aldersgruppa 62-66 år sammenliknet med de to foregående årene. For kvinner var det en økning i antall nye alderspensjonister både fra 2011 til 2012 og fra 2012 til 2013. Se figur 2.

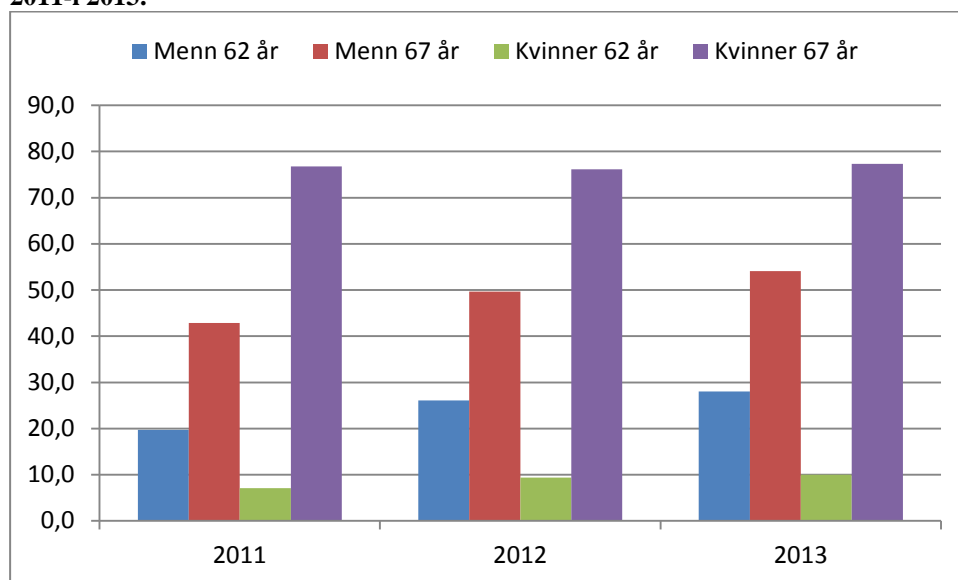
Figur 2: Nye alderspensjonister etter kjønn. 2004-2013*

*Tall for 2009 er beregnet

Det er særlig mange som tar ut alderspensjon ved fylte 67 eller 62 år. Av de nye alderspensjonistene i 2013 var andelen som tok ut pensjon ved 67 år og 62 år henholdsvis 54 prosent og 28 prosent for menn. For kvinner var andelen 77 prosent og 10 prosent. Se figur 3.

Figur 3: Nye alderspensjonister 62 og 67 år etter kjønn. Andel i forhold til alle nye innenfor hvert kjønn. 2011-2013.

Blant dem som tar ut alderspensjon fra 67 år er det mange som har overgang fra andre pensjoner som uførepensjon, gjenlevendepensjon eller AFP. I 2013 var det ca. 22 800 av de nye alderspensjonistene som tok ut fra 67 år som hadde overgang fra uførepensjon, dvs. 29 prosent.

Uttak før fylte 67 år: Flest menn, men kvinneandelen øker

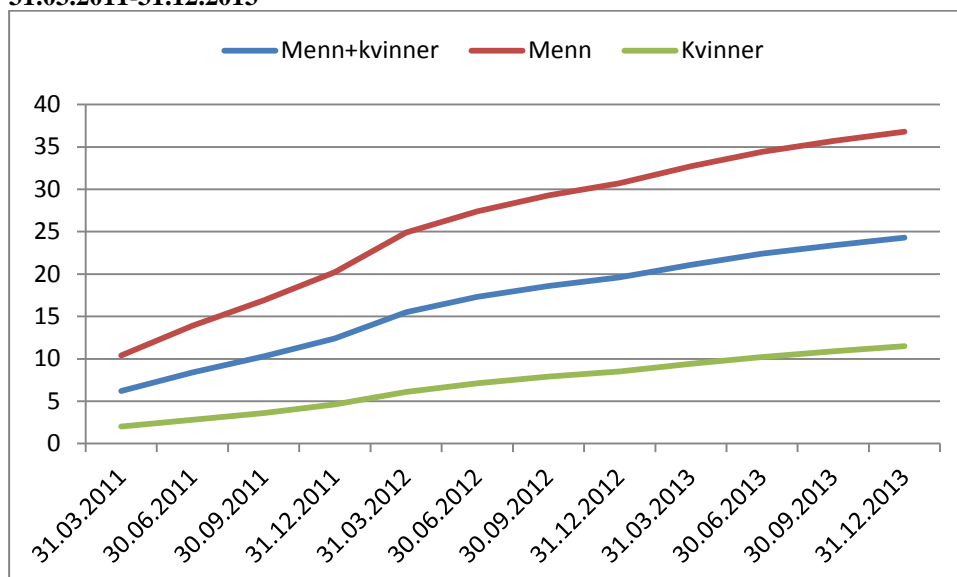
Etter at pensjonsreformen trådte i kraft 1. januar 2011 er det mange som har rett til alderspensjon fra og med fylte 62 år. Kvinner har i langt mindre grad enn menn benyttet seg av denne muligheten. Viktige årsaker er at kvinner i mindre grad enn menn oppfyller vilkåret for å ta ut tidlig alderspensjon, og at flere kvinner allerede mottar full uførepensjon eller andre pensjoner. Blant dem som har muligheten til å ta ut tidlig alderspensjon, ser vi allikevel at andelen menn har vært nesten dobbelt så høy som andelen kvinner. En mulig årsak til dette er blant annet at kvinner har lengre forventet levealder enn menn og derfor i større grad er tjent med å utsette uttaket av alderspensjon.

Pr. 31. desember 2013 er det 70 100 alderspensjonister i aldersgruppa 62-66. Dette er en økning på 13 200 fra samme periode i fjor. Menn utgjør 76 prosent av alle i aldersgruppa 62-66 år ved utgangen av 2013, mot 79 prosent ved utgangen av 2012 og 82 prosent ved utgangen av 2011. Se mer om økning i kvinneandelen seinere i notatet.

24 prosent av 62-66-åringene i befolkningen har tatt ut alderspensjon pr. desember 2013. Ved første talletidspunkt etter at den nye pensjonsreformen trådte i kraft (1. kvartal 2011) var

andelen seks prosent. Det er store forskjeller på menn og kvinner. 37 prosent av mennene og 12 prosent av kvinnene i befolkningen er alderspensjonister når de er mellom 62 og 66 år. Se figur 4. *Se også eget avsnitt til slutt i notatet som viser hvor stor andel som har tatt ut alderspensjon av de som har muligheten til det.*

Figur 4: Alderspensjonister 62-66 år etter kjønn. Andel av befolkningen i samme aldersgruppe. 31.03.2011-31.12.2013

Alderspensjonister fordelt på fylke – foreløpige tall

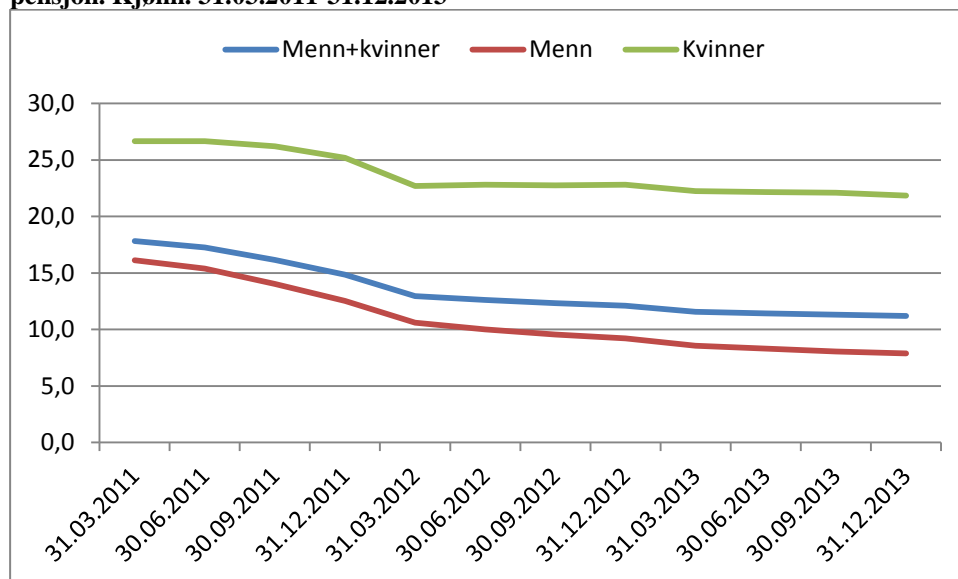
Som følge av en feil i NAVs produksjonsrutine for statistikken over alderspensjonister, er det kun utarbeidet foreløpige tall fordelt på fylke, se tabell som viser fylke, kjønn og alder 62-66 år. Disse regionale tallene er satt sammen utenfor vår ordinære produksjonsrutine. Utviklingen i de ulike fylkene vil ikke bli kommentert før de endelige tallene foreligger.

Gradert pensjon stadig mindre brukt

Av de 241 700 som mottok alderspensjon etter nye regler pr. 31. desember 2013 er det 8 900 som har tatt ut gradert pensjon. Andelen alderspensjonister 62-66 år med gradert pensjon går stadig nedover. Ved utgangen av 1. kvartal 2011 var andelen 18 prosent mot 11 prosent ved utgangen av 2013. Uttak av gradert pensjon har vært mer populært blant kvinner enn blant menn. 22 prosent av de kvinnelige alderspensjonistene i alderen 62-66 år mottok gradert pensjon ved utgangen av 2013, mens tilsvarende for menn var åtte prosent.

Som figur 5 viser har både menns og kvinners andel med gradert pensjon gått ned siden den nye pensjonsordningen trådte i kraft 1. januar 2011.

Figur 5: Alderspensionister 62-66 år etter kjønn. Andel med gradert pensjon i forhold til alle med pensjon. Kjønn. 31.03.2011-31.12.2013

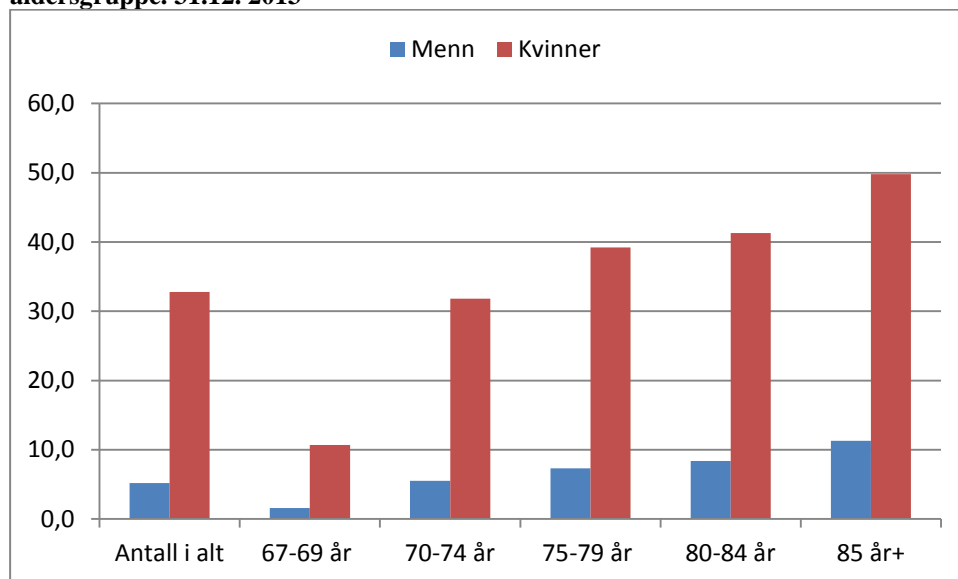
Av dagens alderspensionister i alderen 62-70 år har 238 400 hatt mulighet til å endre uttaksgrad. Av disse er det 9 400, dvs. 4 prosent, som har benyttet seg av denne muligheten siden de ble alderspensionister første gang. Andelen er 4,3 prosent for menn og 3,4 prosent for kvinner. Som forventet øker andelen som har endret uttaksgrad, med tiden som pensjonist. Det er pensjonister som har hatt vedtak om alderspensjon i 31 måneder eller mer som har størst andel med endret uttaksgrad; hhv. 9,4 prosent av mennene og 6,5 prosent av kvinnene.

Stadig færre minstepensionister

Antall alderspensionister med minstepensjon ved utgangen av 2013 er 157 700, dvs. en nedgang på 7 100 fra utgangen av 2012. Andelen i forhold til alle alderspensionister er 20 prosent ved utgangen av 2013 mot 32 prosent ved utgangen av 2004. Andelen kvinner blant minstepensionistene var 88 prosent pr. 31. desember 2013, omtrent samme andel som pr. 31. desember 2004. Andelen kvinnelige minstepensionister sett i forhold til *alle* kvinnelige pensjonister viser imidlertid stor nedgang i tiårs-perioden. Nærmere halvparten av de kvinnelige alderspensionistene var minstepensionist ved utgangen av 2004 mot en av tre ved samme tidspunkt i 2013.

Figur 6 viser den store forskjellen i andelen minstepensionister, både kjønns- og aldersmessig. Vi ser at det ikke er så stor forskjell på de to aldersgruppene 75-79 år og 80-84 år, mens andelen gjør et hopp til den eldste aldersgruppa. Vilåret for uttak av alderspensjon før 67 år er at man har tjent opp en pensjon som overstiger minste pensjonsnivå ved fylte 67 år. Dette er årsaken til at det ikke finnes minstepensionister blant 62-66-åringene, og aldersgruppa er derfor heller ikke med i figuren.

Figur 6: Minstepensjonister etter kjønn og alder. Andel av alle alderspensjonister i den enkelte aldersgruppe. 31.12. 2013

Kjøpekraften øker blant alderspensjonistene

Pr. 31. desember 2013 er den gjennomsnittlige årlige alderspensjon 245 100 kroner for menn og 183 100 kroner for kvinner. Kvinnenes pensjon utgjør dermed 75 prosent av mennenes. Pr. 31. desember 2004 utgjorde kvinnenes pensjon 73 prosent av mennenes pensjon. Den gjennomsnittlige årlige pensjonen (omregnet med konsumprisindeksen) har økt med 31 prosent for mennene og med 34 prosent for kvinnene fra utgangen av 2004 til utgangen av 2013. I aldersgruppa 67-69 år har kvinnene økt mest i tiårsperioden med 40 prosent, mot 31 prosent for menn.

Blant alderspensjonister 75 år og over er det menn som har høyest prosentvis vekst. Disse forskjellene kommer av at de nye kvinnelige alderspensjonistene har hatt høyere yrkesdeltakelse enn de eldre, som forklarer den høye økningen blant yngre kvinner. Eldre menn har hatt like høy yrkesdeltakelse som yngre, men modningen av pensjonssystemet¹ gjør likevel at menn i høyere aldersgrupper får bedre pensjonsopptjening enn de som var i samme aldersgruppe tidligere.

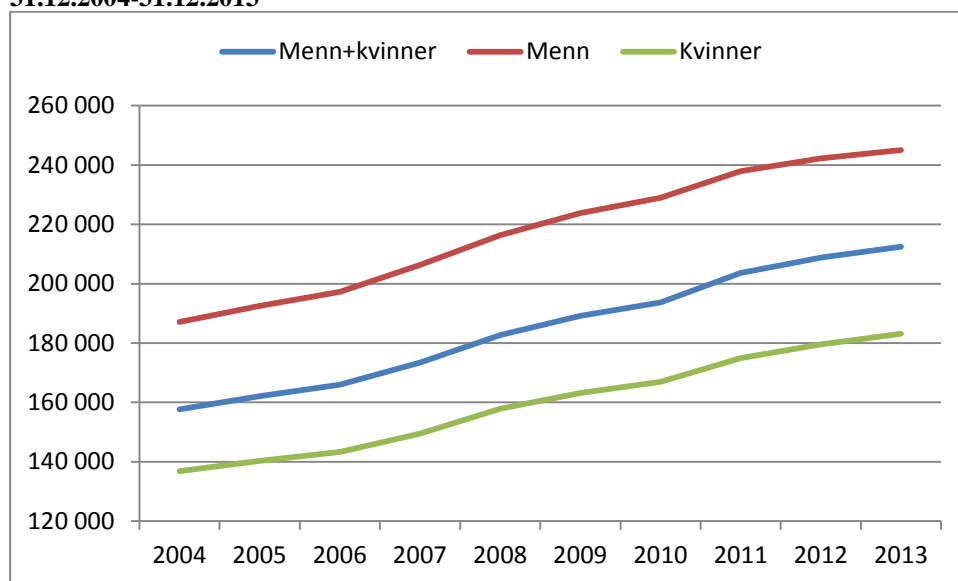
Det er en mindre økning i gjennomsnittlig pensjonsbeløp fra 31. desember 2012 til 31. desember 2013 enn de to foregående årene. Dette skyldes pensjonsreformen som ga anledning til å ta ut alderspensjon fra fylte 62 år. Som følge av dette gikk gjennomsnittlig pensjon ned for menn både i aldersgruppa 62-66 år og 67-69 år. For aldersgruppa 62-66 år skyldes nedgangen at en større andel hadde tatt ut pensjon ved 62 år, og i aldersgruppa 67-69 år at en større andel av disse hadde tatt ut pensjon før fylte 67 år.

¹ Yngre fødselskull har hatt anledning til å tjene opp pensjonspoeng i flere år, fordi 1967 var første mulige år for pensjonsopptjening. De som er født i 1940 og fylte 67 år i 2007, er de første som har hatt anledning til full opptjening ved fylte 67 år.

Tallene viser en betydelig vekst i kjøpekraften blant alderspensjonister gjennom hele den siste tiårsperioden. Som del av pensjonsreformen har mange valgt å ta ut alderspensjon før fylte 67 år. De får da lavere årlige pensjonsutbetalinger, men mottar til gjengjeld alderspensjon i flere år. I tillegg har det blitt mulig å ta ut gradert pensjon. Mange av de som har tatt ut alderspensjon tidlig, fortsetter også i fullt arbeid ved siden av pensjonen. Alt dette gjør at tallene i figur 7 trolig vil undervurdere den reelle utviklingen i kjøpekraften blant pensjonister i perioden 2011-2013.

At så mange tar ut alderspensjonen tidlig, vil også føre til svakere vekst i gjennomsnittlig pensjon i årene framover.

Figur 7: Gjennomsnittlig årlig pensjon etter kjønn. Beløp i kroner omregnet med konsumprisindeksen. 31.12.2004-31.12.2013

Både blant menn og kvinner er det aldersgruppa 85 år og over som har lavest pensjon fram til og med 2010. Aldersgruppa 62-66 år, som kom inn da den nye ordningen trådte i kraft fra 1. januar 2011, har lavest pensjon både for menn og kvinner ved utgangen av 2011-2013. Dette skyldes først og fremst de fleksible uttaksreglene for alderspensjon, der pensjonen blir justert for gjenstående levealder på uttakstidspunktet. Tidlig uttak gir derfor lavere årlig pensjon. I tillegg er de fleste med gradert pensjon i aldersgruppa 62-66 år.

Tilleggspensjon

Tilleggspensjon gis til alderspensjonister som har tjent opp pensjonspoeng gjennom å ha vært i arbeid eller hatt andre typer pensjonsopptjening. Andelen med tilleggspensjon har økt fra 91 prosent pr. 31. desember 2004 til 95 prosent pr. 31. desember 2013. Det er særlig blant kvinnene at andelen med tilleggspensjon øker, fordi stadig flere kvinnelige alderspensjonister har vært yrkesaktive. Andelen økte fra 86 prosent til 93 prosent.

Skjermingstillegg til tidligere uføre

Fra februar 2012 får uføre som har overgang til alderspensjon ved 67 år et skjermingstillegg som del av alderspensjonen. Skjermingstillegget gir en delvis kompensasjon for levealdersjusteringen. Ved utgangen av 2013 er det 59 900 alderspensjonister som mottar skjermingstillegg, dvs. en andel på 7,5 prosent i forhold til alle alderspensjonister. Ved utgangen av 2012 var andelen 5 prosent.

Kombinert med uførepensjon

Det er ca. 2 400 personer som har alderspensjon i kombinasjon med gradert uførepensjon pr. 31. desember 2013. Pr 31. desember 2012 var tallet ca. 2 100.

Syssettingen blant eldre²

Etter innføringen av pensjonsreformen kan man selv velge når man ønsker å ta ut alderspensjon, innenfor aldersintervallet 62–75 år. Drøyt halvparten av de 62–66-åringene som har mulighet til å ta ut alderspensjon³, har valgt å gjøre dette (mer om dette senere i notatet). Figur 8, som angir hvor stor andel av alderspensjonistene som kombinerer pensjon med arbeid, viser at mange i denne aldersgruppen fortsetter i jobb.⁴ 64 prosent av alderspensjonistene mellom 62 og 66 år kombinerer pensjon med fortsatt arbeid. I forkant av uttak av alderspensjon var det 79 prosent av disse som var i arbeid. Dette innebærer at 80 prosent av de som var i jobb før uttak av alderspensjon, fortsatt er i arbeid.

Kombinasjonen av arbeid og pensjon er i klart mindre grad brukt for de over 67 år, og er jevnt fallende for de under 67 år. Blant de som har fylt 67 år er det blant pensjonistene inkludert de som har fått overgang til alderspensjon fra andre pensjonsytelser, slik at aldersgruppene ikke er helt sammenlignbare.

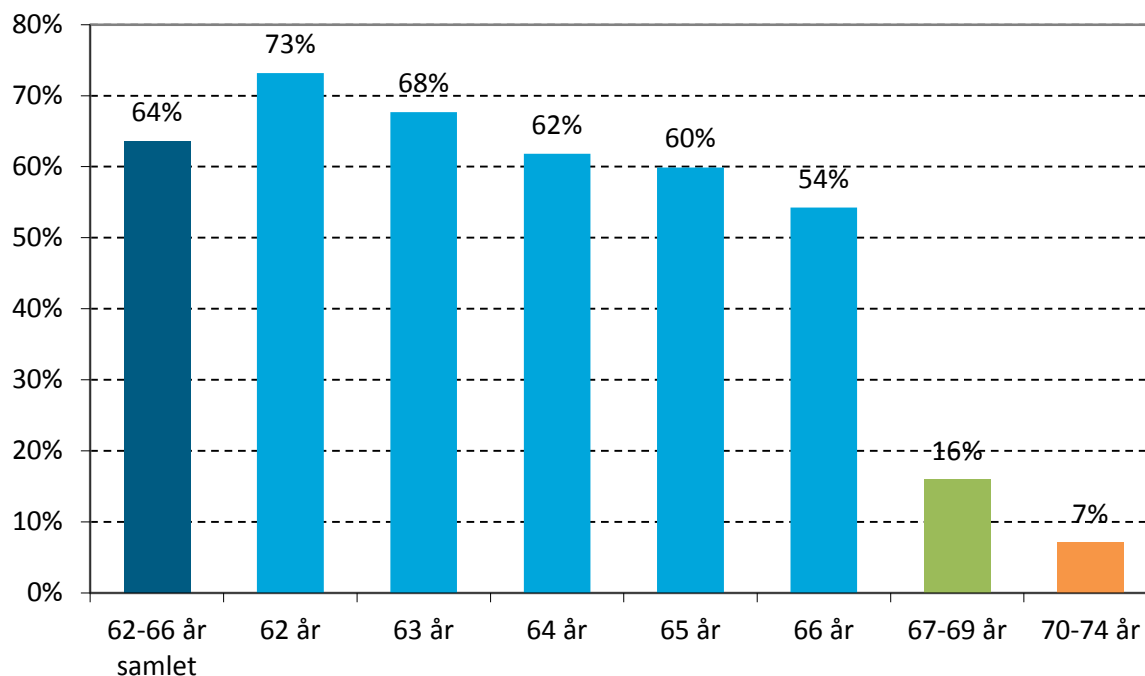
Blant alderspensjonistene under 67 år er det 67 prosent av kvinnene som kombinerer pensjonen med arbeid, mot 62 prosent av mennene. Blant alderspensjonistene i alderen 67–69 år er det derimot flest menn som fortsetter i arbeid.

² Denne statistikken gjelder utgangen av 3. kvartal 2013, mens statistikken om uttak av alderspensjon gjelder for utgangen av 2013. Dette skyldes at sysselsettingstall ennå ikke er klare for 4. kvartal 2013.

³ Uttak før 67 år krever en viss størrelse på opptjeningen.

⁴ Vi ser her kun på de som er i et arbeidstakerforhold, dvs. at de er registrert i NAVs arbeidstaker-/arbeidsgiverregister. Total andel som jobber ved siden av pensjonen vil være høyere, siden selvstendig næringsdrivende ikke er inkludert.

Figur 8. Alderspensionister 62–74 år, etter alder. Andel som kombinerer pensjon med arbeid. Utgangen av 3. kvartal 2013.

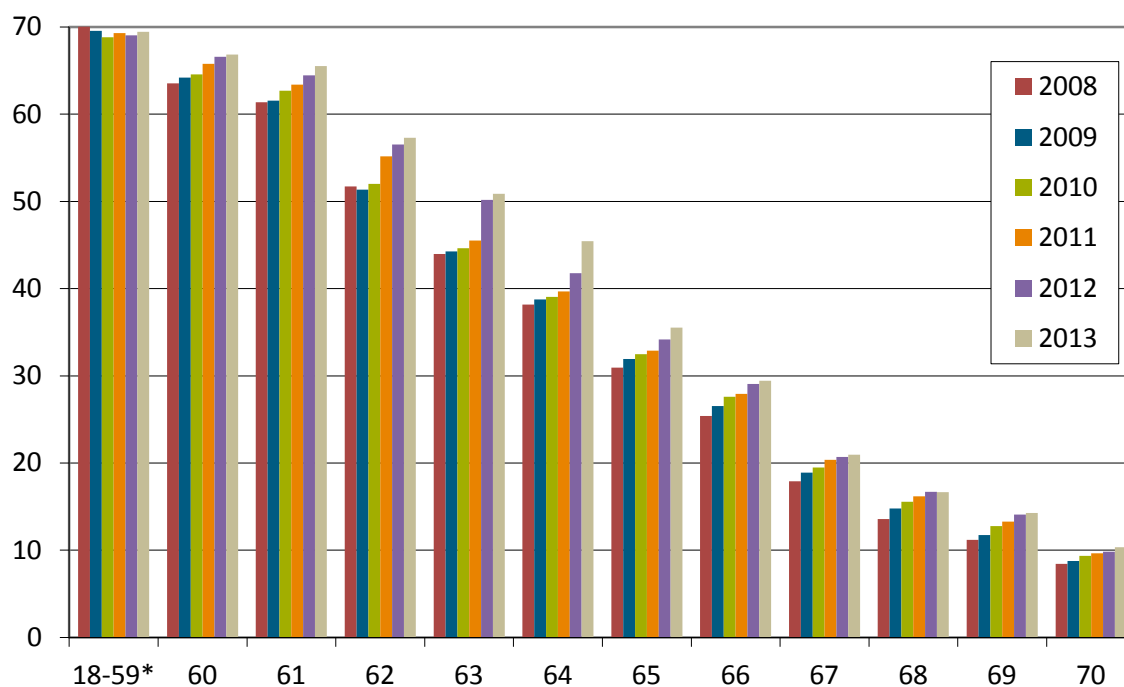

Mens figur 8 viser at mange av de som har tatt ut alderspensjon fortsetter i jobb, ser vi i figur 9 på utviklingen i sysselsettingen totalt sett ved utgangen av 3. kvartal i 2008–2013. For de under 60 år har andelen sysselsatte vært relativt stabil siden 2008, med enkelte små svingninger som følge av konjunktorendringer. For aldersgruppene 60 år og eldre har sysselsettingen derimot økt år for år.

Vi ser en spesielt stor økning i sysselsettingsandelen for 62-åringene i 2011, og for 63- og 64-åringene i 2012 og i 2013. Dette er de årskullene som i størst grad har blitt berørt av pensjonsreformen hittil. Denne gruppen har allerede fra 62–63 år hatt mulighet til å ta ut alderspensjon og samtidig fritt kombinere pensjon og arbeid uten at pensjonen blir avkortet. Blant eldre generasjoner var avtalefestet pensjon (AFP) eneste mulighet til tidligpensjon. AFP hadde imidlertid svake arbeidsinsentiver, ved at pensjonen ble redusert om du hadde årlig arbeidsinntekt over 15 000 kroner. Slik fungerer fortsatt AFP-ordningen i offentlig sektor.

I tillegg til en positiv effekt av pensjonsreformen, ligger det også andre forklaringer bak de økte sysselsettingsandelene for de over 60 år. Blant disse forklaringene kan vi nevne høyere levealder og bedre helsetilstand blant de eldre. Dessuten har de som nå blir 60 år et høyere utdanningsnivå enn eldre årskull. I tillegg er det en generasjonseffekt blant kvinner, ved at de kvinnene som nå passerer 60 i større grad har vært i arbeid og derfor også arbeider mer etter fylte 60. Dette er en utvikling som sannsynligvis vil fortsette i de kommende årene.

Figur 9. Personer 18–70 år i registrert arbeid. Andel av befolkning i samme aldersgruppe. Utgangen av 3. kvartal 2008–2013.

*=Aldersstandardiserte tall.

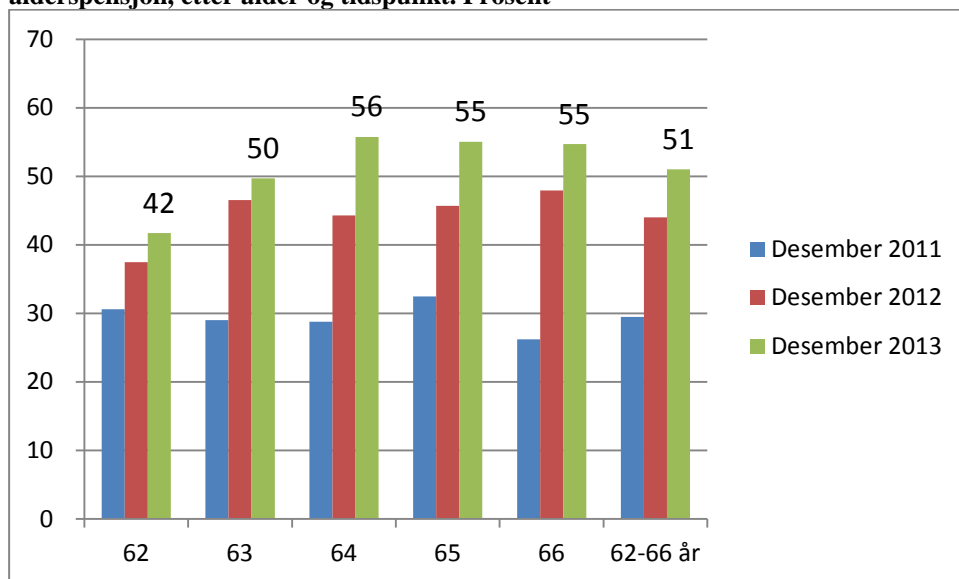
Uttaksrater blant de som kan ta ut alderspensjon

Tidligere i notatet har vi sett at 24 prosent av befolkningen i aldersgruppa 62–66 år har tatt ut alderspensjon. Imidlertid er det ikke alle i denne aldersgruppen som har muligheten til å ta ut alderspensjon. Personer som mottar gjenlevendepensjon, AFP i offentlig sektor eller AFP etter gamle regler i privat sektor har ikke muligheten til å kombinere disse pensjonene med alderspensjon. Uførepensjon kan kombineres med alderspensjon, men det gjelder ikke for personer med mer enn 80 prosent uføregrad. For å ta ut alderspensjon før 67 må du i tillegg ha tilstrekkelig høy pensjonsopptjening.

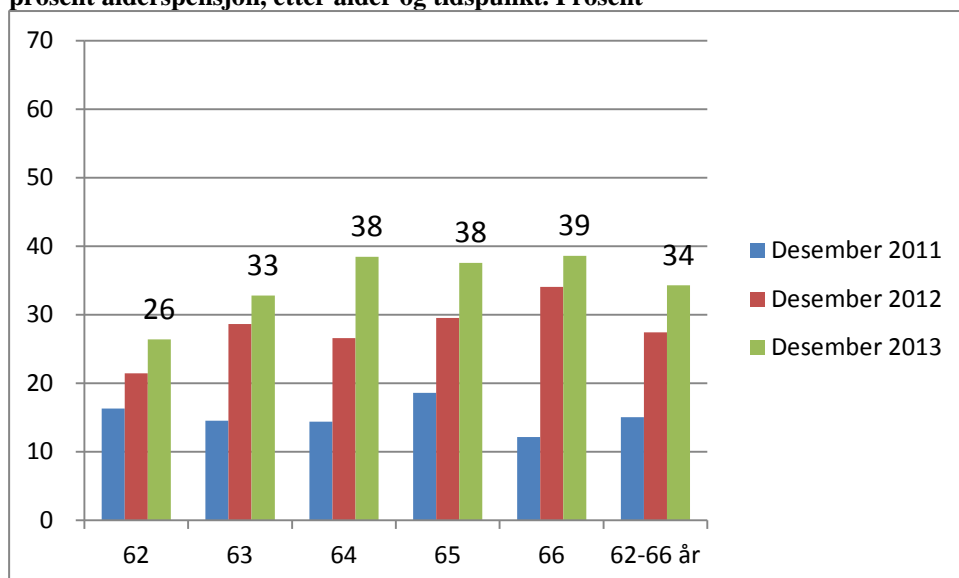
Blant 62–66-åringene var det drøyt halvparten (51 prosent) av de som hadde mulighet til å ta ut alderspensjon, som hadde benyttet seg av denne muligheten (figur 10). Tilsvarende andeler for kvinner og menn var henholdsvis 34 og 60 prosent. Det er altså nesten dobbelt så høy andel menn som kvinner som har valgt å ta ut alderspensjonen tidlig.

Uttaksratene har økt over tid for alle alderstrinnene. Som forventet øker uttaksratene også med alder, men vi ser ingen økning i aldersintervallet 64–66 år. Det skyldes trolig at de årskullene som ble omfattet av de fleksible uttaksreglene i pensjonsreformen allerede fra de fylte 62 år, i større grad velger å ta ut alderspensjonen tidlig. Det gjelder foreløpig bare personer som nå er 64 år og yngre. Vi forventer derfor at uttaksratene ved 65 og 66 år vil øke de neste par årene.

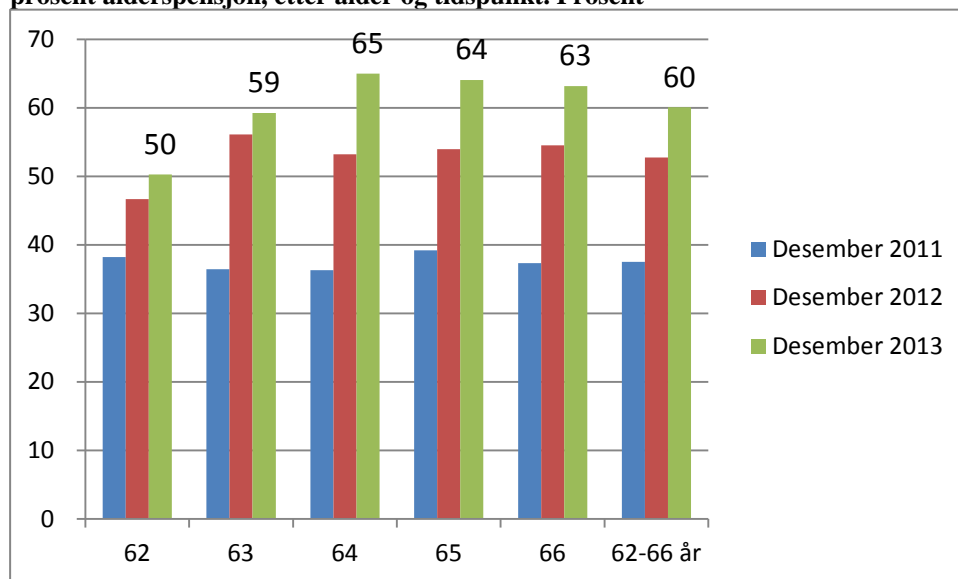
Figur 10. Andel som har tatt ut alderspensjon av de som oppfyller vilkårene for uttak av minst 20 prosent alderspensjon, etter alder og tidspunkt. Prosent

Figur 11. Andel kvinner som har tatt ut alderspensjon av de som oppfyller vilkårene for uttak av minst 20 prosent alderspensjon, etter alder og tidspunkt. Prosent

Figur 12. Andel menn som har tatt ut alderspensjon av de som oppfyller vilkårene for uttak av minst 20 prosent alderspensjon, etter alder og tidspunkt. Prosent

900 000 alderspensjonister i 2017

Ifølge prognosene ventes antall alderspensjonister å øke fra 800 000 i desember 2013 til om lag 836 000 i 2014 og en million i 2020. Det er en økning med 205 000 fra 2013 til 2020. Av dette skyldes 156 000 økning i antall personer 62 år og over i befolkningen (4000 skyldes økningen i befolkningen 62-66 år og 152 000 økning i befolkningen over 67 år). 28 000 skyldes økning i andelen alderspensjonister under 67 år. Det resterende, om lag 21 000, skyldes hovedsakelig forventet økning i antall pensjonister bosatt i utlandet. Antall alderspensjonister forventes å passere 900 000 rundt årsskiftet 2016-2017.

Pensjonsreformen ga anledning til å øke den årlige pensjonen ved å utsette uttaket av pensjon. Det er foreløpig få som pga. pensjonsreformen har utsatt uttaket til 68 år eller senere – dette gjelder om lag 1 600 personer så langt. Vi forventer bare en beskjeden økning i dette antallet de nærmeste årene.

Andelen alderspensjonister i forhold til befolkningen over 62 år forventes å øke fra 82 prosent i 2013 til 88 prosent i 2020. Hovedårsaken er at antallet under 67 år vil øke kraftig fra 2013 til 2015 som følge av avviklingen av AFP etter gammelt regelverk i privat sektor.

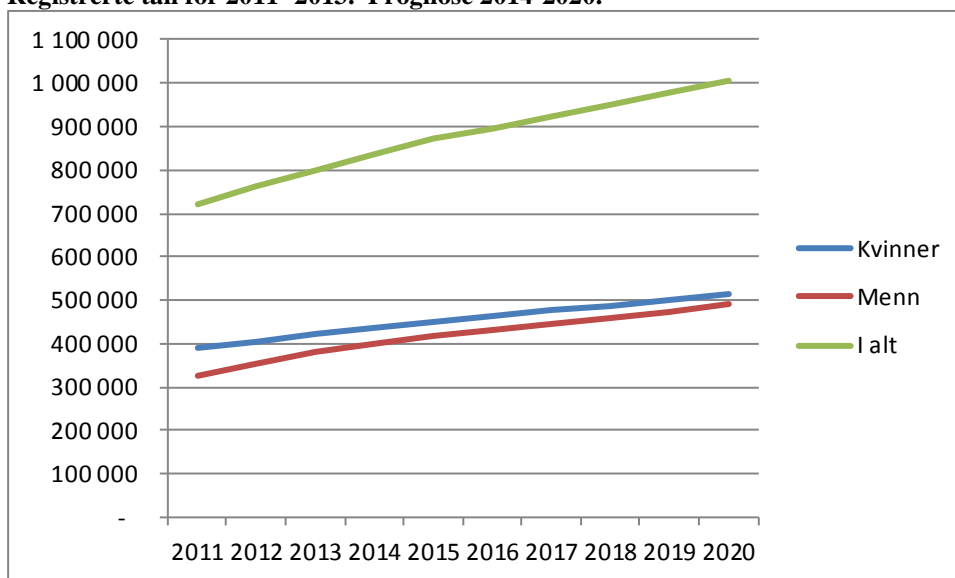
I tillegg forventer vi at alderspensjonister 67 år og over, som andel av befolkningstallet i samme alder, vil øke fra 104,4 prosent i 2013 til 107,1 prosent i 2020. Andelen er høyere enn 100 prosent på grunn av antall alderspensjonister bosatt i utlandet, og dette antallet øker som nevnt.

Alderspensjonister i alder 62-66 år, som andel av befolkningen i samme alder, forventes å øke fra 24,9 prosent i 2013 til om lag 31 prosent i 2015, for deretter å øke svakt til 34 prosent i 2020.

For kvinner forventes andelen alderspensjonister under 67 år å øke fra knapt 12 prosent i 2013

til 16 prosent i 2015 og 23 prosent i 2020. For menn anslås andelene til å øke fra 38 prosent i 2013 til 45 prosent i 2015-2020. Andelen kvinner forventes å øke også etter 2015 fordi stadig flere kvinner vil oppfylle vilkårene for uttak av pensjon før fylte 67 år. Utviklingen hittil tyder også på at en økende andel kvinner benytter seg av muligheten til å ta ut pensjon før 67 år. Det var ved utgangen av 2013 157 700 alderspensjonister med minstepensjon, som var 19,7 prosent av alle alderspensjonistene. I 2020 regner vi med at antallet vil ha sunket til om lag 130 000, som er 13 prosent av alderspensjonistene. De fleste minstepensjonistene vil fortsatt være kvinner.

Figur 13. Utvikling i antall alderspensjonister.
Registrerte tall for 2011- 2013. Prognose 2014-2020.

Figur 14. Utvikling i antall alderspensjonister 62-66 år.
Registrerte tall for 2011-2013. Prognose 2014-2020.

